

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.7.44](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.7.44)

УДК 658.15

*М. В. Максимова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: 0000-0002-0697-2906*

*А. І. Щербина,
студентка групи 51-1ф, Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID: 0000-0002-9823-3931*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*M. V. Maksimova
PhD, Economics, Associate Professor, Finance and Credit Department,
Kharkiv Institute of Finance Kyiv National University of Trade and Economics
A. I. Shcherbina
student, group 51-1f, Kharkiv Institute of Finance
Kyiv National University of Trade and Economics*

CONCEPTUAL CONDITIONS OF FINANCIAL PLANNING AT THE ENTERPRISE

Статтю присвячено обґрунтуванню концептуальних положень фінансового планування діяльності підприємств. Аналіз та систематизація теоретичних підходів до визначення сутності поняття дали змогу розглядати фінансове планування як сферу управлінської діяльності щодо розробки фінансових планів з метою підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства та забезпечення його подальшого розвитку у майбутньому. Визначено основну мету та принципи фінансового планування на підприємстві. В статті узагальнено, що основними позитивними наслідками від імплементації фінансового планування є підвищення: загального рівня управління підприємством; фінансової обґрунтованості схвалених рішень; чіткості побудови взаємовідносин між структурними підрозділами підприємств, інвестиційної привабливості та інші. Однак, сучасні умови господарювання значно ускладнюють процеси впровадження та реалізації фінансового планування на підприємствах.

Conceptual conditions of financial planning at enterprises activity are devoted in the article. The analysis and systematization of theoretical approaches to definitions of the concept made it possible to consider financial planning as a sphere of management activity in developing financial plans in order to increase the efficiency of financial activity of the enterprise and ensure its further development in the future. The main purpose and principles of financial planning at the enterprise are determined. There are several purposes: providing optimal possibilities of economic enterprise's activity; increasing the effectiveness of using short-term and long-term financial

resources. The main principles of financial planning are generalized in the article: the unity of financial plans, interconnections between the individual components of financial plans, the scientific validity of financial plans, stability, regulatory provision and continuity. Specific principles of financial planning include: compliance, excess of funds, ratio of terms of obtaining and using resources, financial responsibility and investment's profitability, balance of risks, adaptation to the market needs. The main positive consequences of the implementation of financial planning are: increasing the overall level of enterprise management; financial validity of approved decisions; clarity of relations between structural divisions at enterprises, investment attractiveness and others. However, modern business conditions greatly complicate the processes of implementation of financial planning at enterprises. In conclusion, problems in financial planning are detected: isolation of parts at the financial planning; the low level of interrelated between financial rates; the low level of the forecast of environmental factors; development and evaluation of alternative variants of financial plans are not conducted; low efficiency of plan development due to insufficiency, irrelevance and unreliability of information; the low level of using modern information technologies and software for development of financial plans; lack of material and financial resources for the introduction of effective financial planning systems at enterprises.

Ключові слова: фінансове планування; діяльність підприємств; позитивні та негативні наслідки.

Keywords: financial planning; enterprise's activity; positive and negative consequences.

Постановка проблеми. Посилення конкуренції, активізація інтеграційних процесів, нестабільність та висока динамічність зовнішнього економічного середовища, а також стрімкий розвиток інформаційних технологій актуалізує необхідність застосування фінансового планування діяльності на вітчизняних підприємствах. Оскільки саме грамотно спланований достатній обсяг фінансових ресурсів сприятиме забезпеченню фінансової стійкості підприємства, підвищенню його конкурентоспроможності в майбутньому та зростанню фінансових результатів за умови скорочення загального рівня витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і практичних засад фінансового планування на підприємстві зробили такі зарубіжні та вітчизняні науковці: О.І. Барановський, М.Д. Білик, І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, В.В. Ковальов, М.Н. Крейніна, О.Є. Кузьмін, В.О. Мец, М.С. Пушкар, Р.С. Сайфуліна, Р.А. Слав'юк, В.В. Сопко, О.О. Терещенко, М.Г. Чумаченко, У. Кінг, Р. Коуз, М. Маскон, Дж. Робінзон, Т. Скону, Дж. Сігел, А. Тейлор, Д. Хан. Проте варто зауважити, що в сучасних умовах цифровізації суспільства та динамічності зовнішнього середовища потребують подальшого дослідження деякі аспекти фінансового планування діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування концептуальних положень фінансового планування підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява фінансового планування припадає на ХІХ століття, коли у 1810 р. Міністром фінансів Росії Спіранським М.М. було представлено за дорученням імператора Олександра І «План фінансів». Необхідність розробки та створення нового фінансового плану була викликана подіями, які в той час бурхливо розвивались в країні. Окрім війн та постійної потреби в грошах, необхідність нового етапу перетворень управління фінансовими потоками була пов'язана з низькою ефективністю тієї схеми регулювання фінансових справ.

Багатоманітне трактування дефініції «фінансове планування» зумовлене тим, що його водночас розглядають як важливу складову механізму фінансової системи підприємства та одну із функцій управління підприємством. З огляду на це, фінансове планування на підприємстві є одним із важливих і поширених понять сучасної економічної науки та практики, а тому набуло дедалі повнішого висвітлення у наукових розробках та дослідженнях з фінансів підприємств, фінансового аналізу, фінансового менеджменту та фінансового планування і прогнозування. Однак і дотепер відсутнє єдине, чітке визначення поняття «фінансове планування».

Так, наприклад, автором [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**] сутність поняття «фінансове планування» розкрито як процес розроблення системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей, встановленні ступеня їх відповідності поточному фінансовому стану підприємства та формулюванні послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

Деякі інші визначення наведені в роботах [**6, Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**]: процес розроблення системи фінансових планів і планових (нормативних) показників для забезпечення розвитку

підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності у перспективі.

З цієї точки зору, під фінансовим плануванням на підприємстві розглядається, передусім, процес розробки різних видів фінансових планів як за термінами, змістом, так і за завданнями, які мають бути розв'язані в процесі виконання цих планів.

Наступна група дослідників стверджує, що фінансове планування доцільно розглядати як невід'ємну частину загального управління на підприємстві. Так, в дослідженні [Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.] вказано, що фінансове планування – це управлінський процес, пов'язаний із використанням методичних підходів щодо руху фінансових ресурсів, які забезпечують достатній рівень виробничо-господарської діяльності підприємства.

Роговий А.В. [Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.] стверджує, що фінансове планування є специфічною формою управлінської діяльності суб'єктів господарювання, що полягає в підготовці різних варіантів фінансового забезпечення управлінських рішень у вигляді прогнозів, проектів програм і планів, обґрунтуванні їх оптимальності та створенні системи контролю за ефективністю їх виконання.

Науковці [Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.] трактують фінансове планування, як: складову управління фінансовими ресурсами, процес оцінювання потреб у коштах для забезпечення поточного виробництва та подальшого виробничого та соціального розвитку, а також визначення (встановлення) джерела покриття цих потреб та процес оцінювання фінансових ресурсів, необхідних для підприємства, та своєчасне визначення методів фінансування.

Савчук В.П. [Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.] надає наступне визначення: «фінансове планування – це управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів на підприємстві; реалізується в деталізованих фінансових планах».

Існування різноманітних трактувань свідчить про те, що вчені не дійшли єдиного висновку про розуміння сутності досліджуваного поняття. Однак, за результатами узагальнення існуючих підходів до визначення поняття «фінансове планування» можна виокремити декілька спільних особливостей.

По-перше, переважна більшість авторів для розкриття сутності поняття використовує процесний підхід [5, 6, 7, 8]. По-друге, кінцевим результатом фінансового планування, як вважає більшість науковців, повинна бути система фінансових планів [6, 7, 8, 12]. По-третє, головною метою фінансового планування є раціональне використання фінансових ресурсів з метою забезпечення поточних потреб та розвитку підприємства у майбутньому [4, 5, 6, 7]. Також, погоджуючись з автором [1], фінансове планування дає змогу підприємству визначити:

- розмір грошових коштів, що їх може отримати підприємство у своє розпорядження;
- джерела надходження коштів;
- відповідність фінансових ресурсів обсягу операційної та інвестиційної діяльності;
- частину коштів, яка має бути переказана в бюджет, банківські та інші фінансово-кредитні установи;
- напрями розподілу та використання прибутку на підприємстві;
- міру забезпеченості реальної збалансованості планових витрат і доходів підприємства на принципах самоопитності та самофінансування.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу, автором запропоновано фінансове планування розглядати як сферу управлінської діяльності щодо розробки фінансових планів з метою підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства та забезпечення його подальшого розвитку у майбутньому. Таким чином, виходячи з розуміння сутності поняття та погоджуючись з автором [2], мета фінансового планування може бути сформульована як:

- забезпечення оптимальних можливостей господарської діяльності підприємства;
- визначення можливих обсягів надходжень і витрачання грошових коштів у плановому періоді;
- обґрунтування можливостей фінансування передбачуваних економічних, технічних і соціальних проектів та оцінка їх ефективності з урахуванням кінцевих фінансових результатів;
- підвищення ефективного використання короткострокових і довгострокових фінансових ресурсів.

При цьому, процес фінансового планування передбачає необхідність виконання умов, які забезпечують отримання бажаного результату. До таких умов слід віднести дотримання певних принципів, які визначають зміст та характер планової роботи підприємства (табл. 1) [14]. Зазначимо, що вперше основні принципи планування сформулював французький учений, засновник класичної адміністративної школи управління А. Файоль.

Таблиця 1.
Принципи фінансового планування

Назва	Характеристика
Єдність фінансових планів	Передбачає єдиний підхід до розроблення фінансових планів незалежно від виду діяльності суб'єкта господарювання, застосовується однаково методологією розрахунку показників
Взаємозв'язок між окремими складниками фінансових планів	Повинен існувати взаємозв'язок між різними фінансовими планами суб'єкта господарювання для того, щоб була можливість доповнення одного плану іншими або проводилася деталізація відповідної інформації
Наукова обґрунтованість	Передбачає здійснення розрахунків фінансових показників (коефіцієнтів) на

складання фінансових планів	основі сучасних методик аналізу; застосування економіко-математичних методів та моделей, які б передбачали багатоваріантність розрахунків і вибір найбільш оптимального з них
Стабільність	Необхідно застосовувати незмінність показників фінансових планів підприємства протягом терміну, встановленого для виконання даного плану
Нормативне забезпечення	Показники (коефіцієнти), які зараховуються до фінансових планів підприємства, повинні мати нормативну основу, а також відповідати рівню, встановленому законодавством
Безперервність	Забезпечує постійне встановлення фінансових планів та порядок їх виконання (оперативний, поточний, перспективний)

Специфічними принципами фінансового планування є:

- принцип відповідності – полягає в тому, що придбання поточних активів слід планувати переважно за рахунок короткострокових джерел, а модернізацію і технічне розвиток – за рахунок довгострокових джерел;
- принцип надлишку грошових коштів, що припускає в процесі планування «не обнуляти» грошовий рахунок, а мати певний запас для забезпечення надійної платіжної дисципліни;
- принцип альтернативності, який передбачає проведення різноманітних планових розрахунків і вибір найкращої альтернативи розвитку підприємства;
- принцип адекватності, який полягає у виборі найбільш відповідних і адекватних моделей і методів фінансового планування, що враховують закономірності розвитку окремих економічних явищ і процесів;
- принцип співвідношення термінів отримання та використання коштів – капітальні вкладення з тривалими термінами окупності доцільно фінансувати за рахунок довгострокових позикових коштів;
- принцип платоспроможності, або постійної потреби в робочому капіталі, що зводиться до того, що в майбутньому балансі підприємства сума оборотних коштів підприємства повинна перевищувати суму його короткострокових заборгованостей, тобто не можна планувати «слабколіквідний» баланс підприємства;
- принцип рентабельності капіталовкладень – передбачає вибір дешевих способів фінансування, залучення позикового капіталу лише в тому випадку, якщо він підвищує рентабельність власного і забезпечує ефект фінансового важеля;
- принцип збалансованості ризиків – особливо ризикові довгострокові інвестиції доцільно фінансувати за рахунок власних коштів;
- принцип пристосування до потреб ринку – необхідно враховувати кон'юнктуру ринку і місце підприємства на ньому [11, с. 74].

Узагальнюючи вищенаведені концептуальні положення фінансового планування та погоджуючись з думкою дослідника[9], основними позитивними моментами фінансового планування на підприємствах є:

- з моменту впровадження системи фінансового планування підвищується фінансова обґрунтованість схвалених рішень на всіх рівнях управління;
- зростає ефективність щодо використання активів, що є у розпорядженні підприємства і його окремих структурних підрозділів як у матеріальній, так й у нематеріальній формі, а також ресурсів;
- суб'єкт господарювання має можливість для створення найбільш точного проекту за оцінкою інвестиційної привабливості від ділових сфер господарської діяльності, які воно реалізує або якими воно збирається зайнятися в перспективному майбутньому;
- використовуючи політику фінансового планування перед прийняттям правильного управлінського рішення можна чіткіше сформулювати потребу у фінансових інвестиціях і кредитах, а також інших ресурсах та кредитах за різними напрямками господарської діяльності й видах бізнесу;
- з позиції інвесторів, що вклали гроші в бізнес, підприємство може бути розглянуто як зрозумілий «фінансово прозорий» механізм функціонування;
- підвищується рівень управління підприємством за рахунок посилення фінансової дисципліни, а також поєднання стимулювання ефективнішої роботи структурних підрозділів на користь всієї організації;
- зростає можливість чіткої регламентації взаємостосунків між структурними підрозділами підприємства.

Однак, дослідження виявили, що незважаючи на позитивний вплив, в сучасних умовах господарювання доволі гостро проявляються і проблеми фінансового планування на вітчизняних підприємствах реального сектору, серед яких є[3]:

- відірваність та автономність складових системи фінансового планування (перспективного, оперативного, поточного), відсутність єдиного контуру планування;
- низький рівень взаємоузгодженості та взаємозв'язку планових фінансових показників;
- відсутність прогнозів кількісних факторів зовнішнього середовища (інфляції, відсоткових ставок, тарифів тощо) та аналізу чутливості планових фінансових показників на можливі зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища;
- неможливість передбачення часто змінних вимог податкового законодавства;
- не проводиться розроблення та оцінювання альтернативних (сценарних) варіантів фінансових планів;

- низька оперативність розробки планів через недостатність, неактуальність та недостовірність інформації, відсутність ефективної системи взаємозв'язків між підрозділами підприємства, довготривалість процедури узгодження фінансових планів;
- відсутність комплексності процесу фінансового планування через брак чітких та єдиних внутрішніх стандартів складання фінансових планів;
- низький рівень використання сучасних інформаційних технологій та програмного забезпечення для розробки фінансових планів;
- недостатня забезпеченість матеріальними та фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання для впровадження у практику ефективних для вітчизняних підприємств систем фінансового планування;
- відсутність тісного взаємозв'язку фінансового планування з іншими функціями управління фінансами підприємства (фінансовим аналізом та фінансовим контролем), які обумовлюють та взаємодоповнюють одна одну;
- не достатня обґрунтованість, нереальність та практична непридатність фінансових планів.

Вищезазначені проблеми обумовлюють зниження якості фінансового планування на підприємствах.

Висновки. Таким чином, швидкі зміни умов господарювання спричиняють необхідність сучасним підприємствам приділяти більше уваги фінансовому плануванню як одному з фінансових інструментів, який покликаний сприяти підвищенню ефективності фінансової діяльності підприємства та забезпеченню його подальшого розвитку у майбутньому.

Список використаних джерел.

1. Басюркіна Н.Й. Аналіз моделей продовольчої безпеки країни / Н.Й. Басюркіна // Інноваційна економіка. – 2012. - № 2 (28). – С. 281-284.
2. Бойко О.О. Фінансове планування діяльності сучасного підприємства / О.О. Бойко, М.А. Панасюк // Економіка та управління підприємствами. – 2016. - №2. – С. 318 - 322
3. Гонта О. Фінансове планування на підприємствах реального сектору економіки / О. Гонта, О. Кальченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2017. – № 4 (12). – С. 128-133.
4. Гриньова В. М. Фінанси підприємства : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – 3-тє вид., стер. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 423 с.
5. Гузенко О. П. Фінансове планування на промислових підприємствах / О. П. Гузенко // Фінанси України. – 2003. – № 11. – С. 73–76.
6. Ковалева А. М. Финансы фирмы / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – 496 с.
7. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і управління / Г. О. Крамаренко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
8. Марцин В. С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В. С. Марцин // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 23–31.
9. Оверчук А. В. Теоретичні аспекти фінансового планування / А. В. Оверчук // Вісник ЖДТУ. – 2014. – № 1 (67). – С. 99–105.
10. Плюта Ю. С Фінансове планування на підприємстві та напрями його вдосконалення / Ю. С. Плюта, І. О. Батрак, І. О. Тарасенко // Формування ринкових відносин. – 2014. – №7 (158). – С. 56–58.
11. Равенков А. Фінансове планування на підприємстві / А. Равенков // Проблеми теорії та практики управління. – 2010. – № 4. – С. 72–78
12. Роговий А. В. Фінансове планування як функція менеджменту підприємства / А. В. Роговий // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2009. – № 2 (3). – С.120–127.
13. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций / В. П. Савчук. – Киев : ИД «Максимум», 2001. – 600 с.
14. Тешева Л.В. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання / Л.В. Тешева, М.П. Хохлов, І.М. Петрова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – Вип. 23. – С. 314-320

References.

1. Basiurkina, N.J. (2012), “Analysis of food security models of the country”, *Innovatsijna ekonomika*, vol. 2 (28), pp. 281-284.
2. Wojko, O.O. and Panasiuk, M.A. (2016), “Financial planning of the activity of a modern enterprise”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*, vol. 2, pp. 318 - 322
3. Honta, O. and Kal'chenko, O. (2017), “Financial planning at the enterprises of the real sector of the economy”, *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 4 (12), pp. 128-133.
4. Hryn'ova, V. M. and Koiuda, V. O. (2006), *Finansy pidpriemstva* [Finances of the enterprise], Znannia-Pris, Kyiv, Ukraine.
5. Huzenko, O. P. (2003), “Financial planning at industrial enterprises”, *Finansy Ukrainy*, vol. 11, pp. 73–76.
6. Kovalev,a A. M. Lapusta, M. H. and Skamaj, L. H. (2003), *Fynansy fyrmy* [Finance company], YNFRA-M, Moscow, Russia.
7. Kramarenko, H. O. (2003), *Finansovyj analiz i upravlinnia* [Financial analysis and management], Tsentr

navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.

8. Martsyn, V. S. (2008), "Planning as the main component of the process of financial activity", *Finansy Ukrainy*, vol. 4, pp. 23–31.
9. Overchuk, A. V. (2014), "Theoretical aspects of financial planning", *Visnyk ZhDTU*, vol. 1 (67) , pp. 99–105.
10. Pliuta, Yu. S. Batrak, I. O. and Tarasenko, I. O. (2014), "Financial planning at the enterprise and directions of its improvement", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn*, vol. 7 (158), pp. 56–58.
11. Ravenkov, A. (2010), "Financial planning at the enterprise", *Problemy teorii ta praktyky upravlinnia*, vol. 4, pp. 72–78
12. Rohovyj, A. V. (2009), "Financial planning as a function of enterprise management", *Naukovyj visnyk ChDIEU*, vol. 2 (3), pp.120–127.
13. Savchuk, V. P. (2001), *Fynansovyj menedzhment predpriatyj: prykladnye voprosy s analizom delovykh sytuatsyj* [Financial management of enterprises: applied issues with the analysis of business situations], YD «Maksimum», Kyiv, Ukraine.
14. Tiesheva, L.V. Khokhlov, M.P. and Petrova, I.M. (2018), "The role of financial planning in modern economic conditions", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 23, pp. 314-320.

Стаття надійшла до редакції 20.07.2019 р.